

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

**ha- To'eh be-darke ha-hayim, o', Toldot Yosef ha-yatom
me-'ir Madmenah**

Smolensqin, Pereš Ben-Mošë

השמ ןב ץרפ ,ןיקסנעלאמס

Ṳin, 629 [1868 oder 1869]

.ד'י

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10010

— חלילה לך מחשוב מחשבות כאלה — קרא בדאגה — הסר העשתונות האלה מלבך פן תנחם באחריתך! הכעת תאמר לעוזב את הישיבה? עת אשר השלים המושל האדם באדם לרע לו ויעשה אותנו בני הנעורים כרמש לא מושל בו, כל זד ובליעל יגורנו בחרטו וימכור אותנו בחמשים שקל כאין מפגיע, ורק הישיבה תסוך עלינו ותצילנו מידי עריצים, ממוקשי האזורים הסוחרים בנפש אחיהם ככדגני הים. האם לא ראו עיניך את האמללים המובלים יום ויום להמכר בכצע כסף? הטוב טוב אתה מן האמללים האלה לולא נקרא שם הישיבה עליך? מפני שם בן ישיבה יחתו גם המרעים האלה אשר לא ייראו את ה' ולא יחתו מיום פקודה, וכעת תאמר לעוזב את סכת השלום החוספת עלינו ולנוע בין חיתו שרף כאין עוזר ומגן? ראה נא ראה כי מחשבותיך יצעידוך לכאר צרה ויגון, אשר לא תוסיף צאת ממנה! — אימה חשכה נפלה עלי בשמעי דבריו כי בעיני ראיתי את המעשים הנוראים אשר נעשו יום ויום, אך לא שמתי לבי לחם כל עוד אשר לא נגעו בעצמי ובשרי, אך עתה נפקחו עיני לראות כי לא טוב אני מכל האמללים וכי התהום פותח פיו לכלע גם אותי חיים אם אמרי אעזבה את הישיבה —

— צדקת בדברך צדקת מאוד — קראתי במר נפשי — לא את בני אדם נתהלך רק חיתו שרף עושרים עלינו מסכיב, אצא מהישיבה — אפול בידי אכזורים, אותר פה — אתענה תחת ידי עריץ אשר יגזול הצלחתי ממני מרוע לב, כאבי נעבר הה, ואין עוזר כי ארץ נתנה בידי רשעים!

— אמנם מדוע תפחד ותאנה עתה? מי יודע מה ילד יום, אולי ידבר הזקן היום את המורה והוא יתן לו את שאלתו ואז אין לאל יד המשגיח לחרע לך, ואולי יקום המורה מחליו ויבוא מחר הנה ולשוא תפחד פחד? חכה עד אשר תדע דבר ברור ואל תוסיף לדאבה חנם — בעודני יושב ושומע אמרוי חשכו עיני, לבי סחרחר, עורקי הראש בצד האזן השמאלית הלמו כהלם פעם ואחי כאיש עברו יין.

— מה זה היה לך, כי תביש בי בעינים מזרות זועה — קרא גדעון בכחלה, אני לא עניתיו אף כי את דבריו אלה שמעתי עוד, כחי סר מעלי רוח בינתי עזבני ואצנח מעל הספסל ולא ידעתי מה היה לי, רק כי על עפעפי צלמות, התכל ואדם עליה קסו במעטה עלטה, ערפל, חשך ואפלה. . . .

יד.

כל הנרות אשר בבית יעלו אורם עד הספון וישלחו קויהם האדומים כדם אל כל עברי הבית, נהרי נחלי דם ישטפו במרוצתם בכל פנה, רעש גלגלים עולה באזני, משאון לרכבם פקחתי עיני לחדור בים האדום והנה מרכבה רתומה לששה זבובים תעבור כעב קל על הקיר ממסד ועד המפחות ובכואה אל מרום קיצה תשוב אחר כרגע כמו יד נעלמה נגעה בה ותמשכנה אחר בחזקת היד ועד ארגיעה תשוב על עקבותיה — אנה פניה מועדות? —
— זאת היא דרך ירושלים! — על חבל דק כשערה אשר שתי קצותיו

קשורות בירכתי התבל בפאת צפון ונגב במבעות השלכות בחוג השמים הנני
רוכב בין השמים ובין הארץ. רגלי כבדו כמשא כבד כי שני כדורי ברזל גדולים
וכבדים מאוד קשורים עליהן. ואל הכדורים קשורים חבלים דקים אשר קצותם
בידי שני אנשים נוראי המראה העומדים על אדמת עפר מתחת בשתי קצות
הארץ ויריבו בחזקה בקול נורא המרגיז ארץ. זה יאמר: לי הוא! והשני יקרא
בקול: לא כי בידי נתן! ואיש איש ימשכני כחבלו אליו וכאשר יגבר האחד
חילים ארוץ כחץ למטרה אל ירכתי צפון. וכאשר תעלה יד השני על ידו אעוף
במעוף עין אל קץ הנגב . . . אבכה אתחנן ואין שומע . . .

— כאשר תכנה הנר אשר על השולחן או יסוף רוחך ותגוע — קרא
איש זקן באזני מהרתי ואקום ואעלה גרות בכל המנורות ואשכב על מקומי.
הנני שוחה בים איש פרשתי ידי לשחות ואשחה עד אשר לא היה בי עוד כח
לשחות ואצלול מצולה. שם ראיתי דג גדול ולו ארבע קרנים ושמונה עשרה
כנפים והולך על שתי רגלים כתפארת אדם וסביבות שיניו אימה הוא פתח את
פיו ויקרא: אבל תקותך להיות חתן עלתה בתהו — חתן חתן אני! קראתי בכל
עוז וקול נשמע מקרקע הים: גדעון החתן! — גדעון? — לא ידעתי עד הנה
כי גדעון שמי. שמעו כל השומעים כי גדעון שמי! — ואת בת תפת מה לך
פה? — קראתי פתאום בקול נורא בראותי את פני לילית הדלים והאיומים
הולכת ולוטשת עיניה המזרות זועה לי. סורי ממני. לילית איומה! אני לא אשמע
בקולך! סורי ממני! — ובראותי כי היא שולחת יד לאחוז במתני הרימותי ידי ואך
אותה מכה רבה ותחשך הארץ ויחשך התהום ויחשכו השמים ולא ראיתי עוד
כל תמונה . . .

כאשר פקחתי עיני הכמתי כה וכה כמשתאה כי לא ידעתי איפו הייתי.
אני שכבתי על ערש ברזל בחדר גדול אשר בו עמדו מטות רבות ועליהם שכבו
אנשים וילדים, לפני שולחן ועליו צלוחית וצנצנת ובהם סמי מרפא הניעותי גייתי
ותפול מעל ראשי מטפחת לבנה המלאה שלג. משערותי נטפורסיסי מים. ובצידי
הרגשתי כאב כמו מסמרות דקרו בבשרי. הסירותי כתנתי, כי רק כתנת ומכנסים
כסו את בשרי ואראה אבעבועות רבות קטנות ואדומות כדם על צדי השמאלי
ואחשוב כי בחלום חזיון לילה אראה כל זאת ועצמתי עיני, ואחרי כן פקחתין
עוד הפעם ואקרא בקול: איפו אנכי? לקולי מהר גדעון מהחדר השני ויבוא אלי.
— מה זה היה לי? — שאלתי — איפו אנכי? ומי המה אלה האנשים? ומה
הנה המכות האלה אשר הכיתי על צדי? הלא אתמול הייתי בהשיבה, מי הביאני
הנה? ומי הכני? ומדוע יטפו רסיסי מים משערות ראשי? —
— שוכה למנוחתך — ענני גדעון בהשפילו קולו — שוכה למנוחתך ואל
תרעיש מורשי לכבך ואל תדאג כי עתה תשוב לראות באור החיים —
— אני אשוב לראות באור החיים? האם מת אני ובירכתי שאול משכני? מי
המה אלה האנשים? האם נם המה מתים המה ופה היא התפתה? —
— חדל לך מדבר כאלה — ענה גדעון בעצבת — הלא תראה כי עודך
בחיים וכלנו חיים אנחנו על האדמה ומדוע תדבר כאלה? האם לא תכידני? —

— מי הניד לך כי לא אכירך? — שאלתי בתמהון — אני אכירך ואדע את אשר אדבר, אך אחרי אשר אמרת כי אשוב לראות באור החיים שאלתיך האם מת אני, כי לוא הייתי חי כי אז לא אמרת כי אשוב לראות באור החיים —
— חי חי אתה, אך הנך חולה ולכן שים מחסום לפיך ושכב במנוחה לבל יבולע לך —

— מי הניד לך כי חולה אני? — קראתי בשחוק — עוד מעט אראך כי בריא אולם הנני — ובדברי התחזקתי לקום ממשכני, אך לחי עובני ואפול אחור.

— אמנם חולה אני, ואני לא ידעתי — קראתי משבר לב — אולם הלא אתמול עוד בריא אולם הייתי —

— הנך חולה שוכב על ערש דוי זה עשרים ושלושה ימים ועתה פקחת עיניך בפעם הראשונה מאז נפלת למשכב כי מחלה עזה עברה עליך —

— עשרים ושלושה ימים? — קראתי ואעביר ידי על מצחי כמו הפצתי לעורר את כח זכרוני — עשרים ושלושה ימים? שחוק תעשה לי! הלא אתמול הייתי בחישיבה. אך מה זאת? — קראתי בשממון — מי הכה אותך על המצח, מכה אכזרית כזאת? מה זה היה לך? מה זה היה לי? האם בחלום תדבר בי? —

— לא בחלום רק בהקיץ אדבר בך והמכה הזאת הפיית ממאחבי —
— מי הוא זה האוהב אשר יכה בעברה? יקה בכור מות אוהב כזה! —
— אנא אל תקללהו כי הוא גם אוהבך הוא —

— אוהב? שקר הדבר! לא אוהבי הוא וגם אתה לא אוהבי אתה —
קראתי בכל עוז כי החלתי לירוא מפניו ולקולי מהרו שני אנשים ויחזיקו בי בכל טאמצי כח ויתנו שלג על קדקדי. בראשונה לחמתי אתם אך אחרי כן נפלה תרדמה על עיני ואישן. הקיצותי ואראה נער מכני הישיבה שוכב למולי על המטה וקול כחלילים יוצא מגרונו ופניו, ידיו וכל גוויתו ירוקים כעשב שדה. התבוננתי בפניו ופתאום נפתחו שני נחוריו כשתי ארובות וזלו שני פלגי דם על המטה ואחרי עבור רגעים אחדים נסכרו הארובות, הקול נחבא בגרונו פיו נפתח, עיניו נעצמו וישכב ככול עץ.

— הוא מת! — אמרתי בלבי — אך לא יראתי מפניו גם לא דאגתי ולא חשבתי איך בא הנה ומה קרה לו, לא הסירותי עיניו ממנו ואכיש בו לאור הנר הקמנה אשר עמדה על השלחן הקטן אשר עמד בין שתי המטות. זמן כביר הבטתי בו עד אשר בא גדעון ויגש אלי וישאלני: השלום לך? —

— שלום בעצמי, אך הגד נא מי הוא הנער המת אשר למולי? — גדעון הכיש בפני כעינים טפיצות דאגה ויניע בראשו.

— למה תניע בראשך? — שאלתי.

— כי תדבר דברים מזוירים —

— לא אבין למליך, הבט בפני הנער, האם לא מת הוא? — הוא הסב פניו ויבט בהנער רגעים אחדים ויאמר: אכן צדקת, הוא מת! —

— מי הוא הנער? —

— האם לא תכירנהו ? —
— איך אכירהו אם פניו מגעלים כדם ? —
— הוא העזובי, אשר הוכח במחלת הירקון מכאב לב כי אחיו נפל בידי הסוחרים בנפשות אדם וימכר לעבוד עבודת הצבא —
— האם לא חדלו עוד המרעים משלוח בחמס ידיהם, וגם דברי המטיפים בשער לא ישיבום מדרכי און ? —
— המה יעטיקו ישחתו דרכם מיום ליום, כי לא פחד אנוש ולא יראת אלה עליהם —
— ובכל זאת לא יתחשבו אלה האנשים כמכחשים בה' ועוברי תורות ולא יגרשו מגו ?! —
— דור תהפוכות הוא! כזאת לא היתה עוד ביעקב —
— אמנם הגד לי איפו אנכי ? —
— האם לא תראה כי בבית החולים אתה ? —
— אזכור כי דברתי אתך דבר מה בבית הזה, אך לא אדע עד מה, כמה ימים הנני פה ? —
— זה יותר מירח ימים —
— יותר מירח ימים ?! — ומה היא מחלתי הן לא אחיש בנפשי כל מכאוב —
— קדחת נוראה עברה על נפשך —
— פליאה דעת ממני מדוע לא אזכור מאומה: מתי ואיך נחליתי ? —
— אל תרבה לבקש עתה זכרונות ימים עברו פן תתעצב אל לבך וישחף לך כי עודך הולך —
— עתה אחוש כי עזבני כחי, גם רעב אנכי — שמחה נלויה נראתה על פני גרעון בשמעו מפי כי אבקש אכל וירץ בחפז אל החדר השני ויקרא בקול: רבי אברהם! יוסף יבקש אוכל, אות הוא לשוכה —
— אזבל הכיני מרק בשר להבחור — נשמע קול איש.
— הנני לעשות מצותך כרנע — ענה קול כקול אשה — ברנע הזה? האין זאת? עתה בלילה אלך להכין מרק! שחוק תעשה לי! האם בן רוזנים הוא כי נמלא משאלות פיו ברנע אחד? הוי כסיל! עודך מחויק באולתך, או הִפִּיתָ בשנעון להבחור! האתה תהיה מנהל בבית החולים? עכד אתה! —
— אך הלא הרופא צוה לתת לו כרנע את אשר יבקש ולמענו שלח רבי משה בן-צבי תרנגולת לידך — ענה גרעון.
— מי אתה? ומה לך פה — קראה האשה בקצף — האם משגיח אתה על הבית, כי תבקש ממני חשבונות? מה עז מצחך! בן ישיבה בא הנה לבקש חשבונות! אם רעב הוא הלא אות הוא כי שב לאיתנו ויאכל לחם, ואם הולך הוא לא תחסר בטנו, תן לו לחם אם תחפוץ! — גרעון שב בפנים נזעמים אלי ויאמר: חכה נא כרנע ואני אביא לך מאכל כאשר תאווה נפשך — אני הפצתי לשאל את פיו את מי בא כריב, מי היא האשה ומי הוא הבחור המשוגע, אך הוא

לא שעה לדברי ויצא החוצה. ואחרי רגעים אחדים שב ויביא כידו מרק עם בשר תרנגולת, ואני אכלתי בתאות נפש וכרגע נפלה שנה על עיני ואישן.

טו

ביום השני כאשר בא הרופא ויבקרני אמר כי המחלה סרה מעלי ובעוד ימים אחדים אשוב לאיתיני. לשמחת לב גדעון לא היה קצה בשמעו כזאת וישב אתי כמעט כל היום ההוא. אני שאלתי אותו עוד הפעם מה קרה אותי כי לא זכרתי עד מה והוא ענני: עתה אוכל להשמיעך ככל אשר תבקש, אחרי אשר סרה מעליך המחלה; ביום אשר שבת מבית הזקן הציתה הקדחת אשר בדמי עורקיך ותהיה כמשוגע; עיניך ראו זרות, לשונך דברה תהפוכות ותעשה מעשים זרים. כלילה בעת אשר כל בני הישיבה נמו שנתם העלית נרות רבות וקראת פעמים רבות: לילית לילית! וכאשר הפצתי להשכיבך על משכבך הכיתני לחי בקראך בקול: לילית סורי ממני! וזאת היא המכה אשר ראית על מצחי. כל הנערים דמו כי הפית בשגעון וייראו מפניך והרופא אשר בא ביום השני לראותך אמר כי מחלת הקדחת היא ולא מחלת שגעון אך לא האמין, כי תקום מחליך זה. — בשמעי דבריו זכרתי לאט לאט את המחזות אשר ראו עיני כלילה ההוא ואת דברי הזקן ואת עצב אל לבי מאד על כי נחליתי ולא יכולתי עוד לבוא אל ביתו ללמד את הילדה ואשאלהו אם לקחה אזנו דבר מה אודות הזקן והנערה.

— הזקן בא הנה שתי פעמים לדרוש בשלומך — ענני — והוא הגיד לי כי הנערה הלכה את אמה, אשר באה הנה לשיש ביום הולדת אותה, לראות את פני אביה אשר לא ראתה זה כשנה תמימה אך היא תשוב הנה בעוד ירח ימים —
— ומה שלום המורה? האם שב לאיתנו? — דאגה נוראה כענן כבד כסתה את פניו בשמעו את שאלתי ויחריש ולא ענני דבר.
— האם מת המורה? — שאלתי בראותי כי לא יענני.
— הוא חי — ענני בכבודות אך . . .
— אך מה היה לו? מדוע לא תענני דברים נכוחים? —
— אני אירא מאוד להשמיעך דבר רע פן תתקצף ויבולע לך, כי עודך חולה ולא אחפין להפריע מנוחת לבך. שוב בראשונך לאיתנך ואז אשמיעך את החדשות אשר נעשו אתי —
— אל יפול לבך עלי, כי שבת לאיתני ואוכל לשמוע את דבריך —
— ובכל זאת חכה לי ימים אחדים —
— הלא בזה תפריע מנוחתי הרבה יתר, כי לבני יעמיק מחשבות למצוא פשר דבר וטוב טוב לך להשמיעני ואדע —
— הבה ואשמיעך, אך אמץ רוחך לכל תתקצף, רע כי אני לא אסתפח עוד בהישיבה —
— אתה עוזבת את הישיבה? — קראתי בתמהון — ואותי השכנת מחשוב מחשבות כאלה, ומה זה היה לך, הלא תאהב ותכבד את המורה? —
התועה בדרכי החיים